

Digitalizované historické prameny a jejich vyhledávání

Tato metodika je založena na přístupu kombinujícím badatelskou otázku a práci s historickými prameny. Oba prvky chápeme jako zásadní nástroj napomáhající dosažení vzdělávacích cílů. Může se ovšem stát, že prameny, které máme jako muzejní edukátoři k dispozici, zcela nesplňují naše požadavky pro připravovanou aktivitu nebo bychom dali přednost pramenům jiné povahy. V těchto situacích je možné využít mnoha databází nabízejících historické prameny různého charakteru i tematického zaměření.

Historickým pramenem nejsou pouze artefakty uložené v muzejních sbírkách. Jde také například o fotografie, televizní či filmové ukázky, karikatury, novinové, časopisecké a prozaické texty či umělecká díla. Rozmanité zdroje pramenů napomáhají rozšíření kontextu či umožňují srovnávání, pomocí něhož je účastník schopen exponát ukotvit v čase a prostoru, lépe kategorizovat a porozumět mu. Použití pramenů uložených mimo muzejní sbírky je funkční, pokud nám pomohou naplnit vzdělávací cíl. Jak již bylo několikrát řečeno, při tvoření aktivity je důležité zvolit záměr, ke kterému chceme dojít: tomu by měl odpovídat i výběr pramenů. Při výběru pramenů je vždy nutné dbát autorských práv.

Na následujících stránkách nabízíme výběrový seznam zdrojů digitalizovaných pramenů, které je možné využít při přípravě vzdělávacích programů. Jistě nejde o úplný seznam, ale věříme, že přinese alespoň základní oporu při přípravě vzdělávacích programů.

Výběrový seznam digitalizovaných pramenů

Česká televize

Česká televize na svém webu www.ceskatelevize.cz nabízí několik míst, kde vyhledávat videa z jejího archivu. Prvním z nich je projekt „Z archivu“, kde je k dispozici výběr videí přiřazených k jednotlivým letům v rozsahu od roku 1954 do roku 1994. Druhou možností je pořad „Archiv ČT24“, kde lze nalézt širokou škálu tematických kompilací k různým společenským fenoménům. Projekt ke stému výročí vzniku Československa „Toto100letí“ pak nabízí výběr pramenů z archivu ČT a v sekci „Toto století ve škole“ také lekce připravené pro vzdělávací účely.

Dějepis v 21. století

Vzdělávací portál Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů www.dejepis21.cz nabízí širokou škálu historických pramenů k soudobým dějinám, které jsou již opatřeny didaktickým aparátem: kontextem, otázkami pro žáky a dalšími metodickými instrukcemi a komentáři. Nejrozsáhlejším souborem je sbírka videoukázek databáze normalizace, která přibližuje toto období z mnoha úhlů pohledu. Dalšími tématy jsou mimo jiné třetí odboj, obrazy příslušníků bezpečnostních složek nebo metodiky zpracovávající příběh kněze Josefa Toufara. Veškeré zveřejněné metodiky prošly testováním ve školní praxi.

Deutsches Historisches Museum: Lebendiges Museum Online

Německé historické muzeum nabízí na svém portálu www.dhm.de/lemo chronologicky uspořádané prameny zejména k německým dějinám. Portál obsahuje přehlednou periodizaci německých dějin od roku 1815 do současnosti a ke každé etapě poskytuje krátký výkladový text doplněný o prameny různé povahy: plakáty, vzpomínky, fotografie i klíčové dokumenty.

HistoryLab.cz

HistoryLab.cz je webová aplikace pro práci s historickými prameny ve vzdělávání. Nabízí katalog cvičení, která jsou založena na analýze a interpretaci pramenů. Uživatelé v aplikaci přímo interagují s prameny, učí se klást otázky a hledat na ně odpovědi. HistoryLab je průběžně testován na školách a kromě cvičení nabízí také administrativní systém pro pedagogy, který usnadňuje zadávání práce a zpětnou vazbu.

Imperial War Museum

Jedno z významných světových muzeí nabízí veřejnosti rozsáhlou databázi digitalizovaných sbírek. Ty se vztahují zejména k dějinám válek, ale lze v nich najít také řadu zdrojů k dějinám Československa. Přístup najdete na: www.iwm.org.uk.

Knihovna Václava Havla

Knihovna Václava Havla sbírá a digitalizuje širokou škálu dokumentů týkajících se osoby Václava Havla a jeho činnosti. Digitalizované texty, předměty či fotografie pak zpřístupňuje na svém webu. Vzhledem k šíři záběru si na své přijdou i zájemci o dějiny disentu, samizdatu či divadla. Přístup: www.vaclavhavel.cz

Library of Congress

Další z významných světových institucí umožňuje přístup do svých rozsáhlých sbírek. Kromě vyhledávání konkrétních dokumentů prostřednictvím filtrů nabízí také možnost prohlé-

dávat jednotlivé sbírky vytvořené buď tematicky, nebo podle jejich původu. Web www.loc.gov/collections představuje užitečný zdroj materiálů zejména k americkým a globálním dějinám.

National Archives

Britský národní archiv umožňuje vyhledávat v katalogu digitalizovaných zdrojů. Kromě toho ovšem nabízí ve své vzdělávací sekci celou řadu plánů lekcí či materiálů opatřených otázkami a komentářem. Vzdělávací materiály pokrývají období od středověku až do současnosti. Přístup: www.nationalarchives.gov.uk.

Nucená práce 1939–1945

Web tematického projektu, který se zaměřuje na fenomén nucené práce během druhé světové války. Pro vzdělávací účely nabízí zejména databázi rozhovorů s pamětníky, lexikon či časovou osu. Pamětnické rozhovory jsou opatřeny úkoly pro žáky. Přístup: www.nucenaprace.cz.

Obrazy války

Portál Oddělení vzdělávání Ústavu pro studium totalitních režimů věnovaný zkušenostem druhé světové války. Portál se dělí na dvě sekce: „Události“ a „Obrazy“, ke kterým nabízí výběr pramenů opatřených otázkami a komentářem. Portál představuje způsob, jak učít o druhé světové válce badatelským způsobem. Kromě dobových pramenů obsahuje také obrazy války, které vznikly až s časovým odstupem, a umožňuje sledovat jejich proměny tak, jak navrhuje část věnovaná „obrazům“ v této metodice. Přístup: <https://obrazyvalky.dejepis21.cz>.

Open Society Archives

Open Society Archives při Central European University představuje významný digitalizovaný archiv pro poválečné období. Instituce nabízí sbírky k tématům studené války, komunismu, samizdatu a nezávislé kultury obecně, lidských práv a dalších témat. Specifikem je překročení národních rámců

směrem k transnacionálnímu pojetí archivu – uživatel tak zde může například zkoumat zároveň československou, polskou, sovětskou a maďarskou verzi vysílání Rádia Svobodná Evropa. Archiv najdete na adrese www.osaarchivum.org.

Paměť národa

Náplní projektu Paměť národa, jehož web najdete na adrese www.pametnaroda.cz, je vytváření sbírky rozhovorů s pamětníky dějin 20. století. Databáze obsahuje několik tisíc nahraných rozhovorů. Každý pamětník zde má svůj profil, kde je jeho životopis, audio či video nahrávky, fotogalerie a dodatečné materiály. Výhodou této databáze je možnost filtrovat rozhovory podle období či klíčových slov.

Socialism Realised

Vzdělávací portál Ústavu pro studium totalitních režimů www.socialismrealised.eu je zajímavý svou orientací na zahraniční publikum a snaží se nabídnout odpověď na otázku: Jak mluvit o zkušenosti komunismu mimo národní rámec? Portál obsahuje databázi pramenů zpracovaných pro vzdělávací účely – nabízí tak inspiraci zájemcům o didaktické využití tématu.

Ústav pro českou literaturu Akademie věd ČR

Zajímá vás, co se psalo v Rudém právu? V online archivu Ústavu pro českou literaturu je mají volně přístupné, stejně jako řadu jiných periodik. Digitalizováno je mnoho literárních a kulturních periodik, která vycházela v Československu během 20. století. Pro všechny zájemce o literaturu jde o velmi užitečnou možnost přístupu k primárním zdrojům. Adresa archivu je: <http://archiv.ucl.cas.cz>.

Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR

Ústav pro soudobé dějiny patří mezi přední česká badatelská pracoviště pro oblast soudobých dějin. Veřejnosti nabízí tato instituce tematické weby, kde je možné nahlédnout do

bohatých kompozic pramenů, počínaje ohlasy pražského jara v médiích a konče tzv. sametovým kýčem, tj. sbírkou lidové slovesnosti nevalných uměleckých kvalit vzniklé v době změny režimu. K tematickým webům se dostanete přes hlavní stránku ústavu: www.usd.cas.cz.